

Лідія Сніцарчук,
директор НДІ пресознавства,
заступник ген. директора з наук. роботи
ЛННБ України імені В. Стефаника (Львів)

ОБ'ЄДНАНІ ДОСЛІДНИЦЬКИМ ПОШУКОМ

У продовж 20 років функціонування у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника Науково-дослідного інституту пресознавства налагоджено добрі зв'язки й діяльну співпрацю із багатьма науковими й науково-педагогічними інституціями України та закордоння. Важливим науковим партнером НДІ пресознавства у вирішенні дослідницьких програм є Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (директор В. Різун), зокрема співробітники кафедри соціальних комунікацій (завідувач В. Різун), кафедри періодичної преси (завідувач Т. Приступенко), кафедри видавничої справи та редагування (завідувач В. Теремко).

Однак найбільш діяльна співпраця науковців НДІ пресознавства провадиться із колективом кафедри історії журналістики Інституту журналістики, яка була заснована ще 1953 р. Не наголошуватимемо на здобутках працівників кафедри від початку її створення – переконані, вони надзвичайно цінні й у науковому, і в дослідницькому, і в навчальному вимірах. Розпочнемо від часу, коли наші інституції заходилися налагоджувати науково-дослідницькі взаємини. Об'єднує ці два поважні, дозволимо собі використати це означення, колективи однодумців спільний об'єкт дослідження – українська преса минулого, а саме: вивчення українського інформаційного простору XIX–XX ст., укладання історико-бібліографічних покажчиків українських періодичних видань, які виходили в Україні та світі, і, головню, створення національної бібліографії української преси зазначених століть. Адже, як відомо, донині ще не маємо консолідованої інформації за цією проблемою, наукове розв'язання якої формуватиме нові історико-пресознавчі знання, у край потрібні для розвитку науки про соціальні комунікації загалом.

Наша спільна діяльність розпочалася ще 1993 р., коли на першій Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Українська

періодика: історія та сучасність» було представлено доповідь Наталі Сидоренко «Національні проблеми в українській пресі Росії (1905–1914 рр.)», а також опубліковано її у першому – інавгураційному – виданні Науково-дослідного центру періодики (саме таку назву дістав Інститут при заснуванні, змінивши її на сучасну в грудні 2010 р.), яким стали однойменні за назвою наукової конференції «Тези доповідей і повідомлень першої Всеукраїнської науково-теоретичної конференції 9–10 грудня 1993 р.».

Започаткувавши й закріпивши таким чином науковий комунікативний процес, Наталя Миколаївна залучила до співпраці й інших учасників кафедральної спільноти. Тож на наших наступних науково-теоретичних форумах – а їх нині проведено одинадцять – було оприлюднено понад 40 доповідей Н. Сидоренко, Н. Остапенко, Т. Старченко, О. Школьної, В. Михайлюти. Зацікавлені історичним медіаминулим, учасники цих наукових зборів дізнавалися про «Синкретизм культурних, національних та суспільно-політичних поглядів на сторінках журналу «Рідний край» (1905–1916 рр.)» (В. Михайлюта), про «Обстоювання української ідеї у літературних часописах на чужині» (Н. Остапенко), про «Київську театральну періодику початку ХХ ст.» (Т. Старченко), про «Радіопресу України (20–30-ті рр. ХХ ст.)» (О. Школьна), про «Соціальні ідеали газети «Киевский телеграф» (1874–1875 рр.)» (А. Волобуєва) та про інші насичені багатоаспектною інформацією сторінки українського медіарозвою.

Активність наших київських колег підтверджена кількома публікаціями, зафіксованими в «Збірнику праць Науково-дослідного центру періодики», який від 2011 р. виходить під назвою «Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства». Чимало різноманітних публікацій співробітників кафедри та її вихованців відтворює складну історичну картину розвитку української журналістики загалом, висвітлює специфіку обговорюваних тем і проблем, окреслює важливий медіадосвід редакторів, видавців, журналістів – учасників процесу українського пресотворення. Для конкретизації зазначимо, зокрема, таку проблематику: «Українська преса на Американському континенті (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)», «Голос українців у таборах для військовополонених старшин (Ганновер – Мюнхен (Німеччина) – Йозефштадт (Чехія) – Кассіно (Італія), 1917–1920 рр.)» (обидві публікації Н. Сидоренко), «Становлення і розвиток преси Волинської губернії» (Н. Сидоренко та Н. Сараян), «Проблеми політичного та економічного розвитку України в публікаціях Петра Стебницького на сторінках часопису «Книгарь» (1918–

1920 рр.)» (А. Борець), «Проблема суржиків в контексті мовної толерантності журналіста» (О. Сухомлин). У межах нашого тексту не маємо можливості назвати всі публікації працівників кафедри, рівно ж, як і здобувачів та аспірантів, які значною мірою наближають українських пресознавців до створення загальної історії української журналістики. Очевидно, що укладання покажчика вичерпно зафіксованих наукових праць кафедри історії журналістики не потребує, на нашу думку, довгих роздумів і обговорень.

Дослідницькі набутки столичних «кафедралів» представлено не лише в серіальних випусках «Збірника праць...» та одинадцяти випусках доповідей наукового форуму «Українська періодика: історія та сучасність». Зазначимо також комплекс біобібліографічних досліджень, присвячених розкриттю життєвого й творчого шляху особистостей, які стояли біля джерел української друкованої журналістики, були її «деміургами» в наступні періоди розвитку. Матеріали до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах» (вийшло 20 випусків) містять вагомий здобуток дослідницької реконструкції понад 310 біографій видавців, редакторів, журналістів, публіцистів. До слова, першою із працівників кафедри в цьому серіальному виданні дебютувала наша колега Олена Школьна, представивши у другому випуску (1994) біобібліографію Олександра Єгорова, Івана Манжури, Якова Новицького. Зазначимо також ще такий публікаторський феномен: 101 біограма, уміщена у дев'ятому випуску (2002) «Української журналістики в іменах», має авторство Наталі Сидоренко; цей рекорд донині не вдалося перекрити нікому з дослідників, що беруть участь у біобібліографічній павіті наукових пошуків.

Однак загальна картина опублікованих у НДІ пресознавства дослідницьких праць співробітників кафедри не була б вичерпною, коли б не відзначилася важлива для творення національної бібліографії української преси низка покажчиків, укладених співробітниками кафедри історії журналістики, редакційно-видавничу підготовку до випуску у світ яких здійснював наш колектив. Маємо на увазі видання, в яких Н. Сидоренко, О. Сидоренко, О. Школьна дослідницьки скрупульозно відтворили пресовидавничий процес на Катеринославщині («Періодичні видання Катеринослава та Катеринославської губернії (1838–1917 рр.)», Львів, 1995), Полтавщині («Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1938–1917 рр.)», Львів–Київ, 1996), у Подільській губернії («Періодичні видання Подільської губернії (1838–1917 рр.)», Львів–Київ, 1999). Оприлюднені відомості про періодичні видання на той час можна трактувати

як перші докладні й доступні джерела про формування регіонального інформаційного простору. Нагадаємо, були це початки історико-бібліографічних досліджень преси, яка до 90-х рр. надійно заховувалася в спеціальних фондах архівів і книгосховищ, через що медіазнання про історичний шлях розвитку української журналістики містило значну кількість білих плям, успішно ліквідувати які могли лише віддані дослідницькій справі, вперті й наполегливі науковці. Ці праці стали вивіреним дороговказом для багатьох наступників, які зуміли суттєво розвинути корпус своїх досліджень завдяки ретельно зібраній інформації.

Нині кафедра, яка перейшла своє знамените 60-річчя, красива натхненними й благородними обличчями, науково міцна, згуртована прагненням віддавати накопичені ґрунтовні знання, її творчі здобутки вражають, захоплюють, спонукають до нових звершень. Надзвичайно великий реєстр тих фахівців, які завдяки кафедрам здобули міцні знання з історії української журналістики. Зазначимо також, що працівники цього поважного наукового осередку неодноразово розглядали дослідницькі надбання науковців інших інституцій, рецензуючи, відгукуючись, характеризуючи. Саме завдяки їх доброзичливій, чуйній, уважній рецепції дістали рекомендаційне схвалення дисертаційні роботи співробітників НДІ пресознавства В. Габора, О. Дроздовської, Н. Кулеші, В. Ковпака, І. Павлюка, Р. Романюк, О. Середи, а також автора цієї рефлексії.

При нагоді варто, мабуть, було б зазначити, що нині дисципліна, яка є базовою у викладацькому комплексі працівників кафедри внаслідок певних причин (здебільше суб'єктивних), поволі скорочує своє кількісне побутування в корпусі навчальних програм відповідних відділень, факультетів, інститутів українських вишів. Однак потрібність і доцільність такого професійного оперття настійливо доводять реалії і виклики сьогодення. Акцентуємо ще раз своє ставлення до визначеної проблеми, – вперте і наполегливе вивчення історії дає змогу фахово і достойно позиціонуватися в сучасності, не винаходити колеса, а лиш замінювати в ньому певні деталі й компоненти на більш сучасні, зручні й потрібні сьогоденню.

Декільканадцять років тому, оглядаючи нашу спільну видавничу продукцію, про яку ми щойно вели мову, чиновники від державних інспекційних утворень поцікавилися, чи маємо укладені й завірені угоди про співпрацю між нашими інституціями. Запитання було зовсім несподіване, адже формалізовані угоди не завжди сприяють реалізації намірів. Однак наша угода про співпрацю – не проговорена й неписана, не засвідчена мокрими печатками й розло-

гими підписами, лише підтверджена значною кількістю втілених спільних видавничих задумів, участю в наукових форумах, вагомою і щирою підтримкою наукових досягнень і дослідницьких звершень наших колег.

Сподіваємося, що й надалі наші колективи єднатимуть спільні зацікавлення, спільні наукові проекти, сукупно вибудований науковий продукт – історія української журналістики.

Хай щастить Вам, дорогі колеги, одностудці та друзі! Потужного Вам життєвого й професійного талану, удачі на всіх повсякденних ділянках, очікувано важливих результатів Вашої праці й гідного – різноаспектного – оцінювання її вартості!